

Hat évtized múltán

Simonyi Béla interjúja
a 80 éves **Merza Józseffel**

(II. rész)

Hogyan ismerkedtetek meg a feleséggel? Ha akarsz, beszélj egy kicsit arról is, milyen művészettel tudtátok összehangolni, hogy eltérő nézeteitek ellenére életed során olyan sok időt szánj a Bokor Közösségre.

A mi időnkben tervszerű beiskolázás folyt, vagyis központilag jelölték ki az érettségizettek számára, hogy melyik egyetemen tanulhatnak. Kelet-Magyarország diákjainak helye a debreceni egyetemen volt. Hiába érveltem, hogy Budapesten a nővéremnél lakhatnék, nem vették figyelembe. Így kerültem sokadmagammal a cívisnek mondott városba, ahol korábban soha nem jártam, emberi kapcsolataim sem voltak. Kati a Viharsarokból jött, ott járt iskolába, neki is újdonság volt Debrecen, akárcsak a többi elsőéves túlnyomó többségének. Évfolyamtársaim – néhány helybelit leszámítva – szinte kizárólag kollégiumban laktak. Én – a fűtetlen szobát és a komfort hiányát is vállalva – albérletbe költöztem. Elhelyezkedésünktől függetlenül azonban életünk reggeltől estig az egyetem épületében zajlott. Órákra ott jártunk, könyvtárban, üres termekben tanultunk. Ha az időjárás engedte, akkor a nagyerdei parkba ültünk ki. Négy évig egymás közelében éltünk, ha kellett, segítettük egymást. Megéltük az ősi tapasztalatot, miszerint lakva ismerjük meg egymást. Pár év alatt meggyőződhattünk kinek-kinek a rendszeretéről, szorgalmáról, baráti kapcsolatteremtéséről, humán érdeklődéséről. Kiderült, ki vallásos, kinek és mivel segíthetünk hite gyakorlásában.

Harmadéves korunkra el tudtuk dönteni, hogy vállaljuk-e kapcsolatunkat egy életre. Kati is, én is hétgyermekes családból jöttünk, volt tapasztalatunk arról, hogy mit jelent családban élni. Ez – előéletünk folytán – természetesen adódott, nem kerítettünk neki elméletet. Illetve csak annyit, amennyi a hűséghez hozzátartozott. Több mindenben különböztünk – ezt évfolyamtársaink is megmondták –, de a hűséget minden helyzetben megtartottuk. Ez számunkra becsületbeli ügy volt. Művészet volt-e? Nem mennék bele. Nyilván igyekeztünk. Ha igyekszik az ember, akkor fontos a másik személye, annak a vágyai, gondjai. Ha rájövünk, hogy hibáztunk, akkor igyekszünk alkalmat, módot találni a javításra, a változtatásra, kiengesztelésre.

A Bokor miatt Katinak nem volt könnyű az élete, hiszen tanári munkája mellett a gyerekekkel ő törődött, miközben én sokfelé mozogtam, csoportjaim voltam, időről-időre ő is benne volt valamelyikben. A szűkebb és tágabb képviseltek és az egyházban folyó küzdelmek miatt, a legnehezebb időben, volt olyan hónap, amikor 13 estém volt foglalt valamilyen okból, és persze, ezekre készülni is kellett. Mondhatnám, mert át is éltük, hogy ezek embernyúzó idők voltak. Példaképem, Marcel Légaut azt írta, hogy a családos embernek nem szabad megszorítania övét. Én elég sokszor megtettem ezt, és időnkint nem volt könnyű azt bizonygatni, hogy az Egyházért tesszük mindezt, amikor világos

volt, hogy az Egyház másként cselekszik, és cserbenhagyja legjobb gyermekeit – és most nem magunkról beszélek, hanem azokról, akik sokkal többet szenvedtek, és láttuk, hogy mennyire károsodtak. „*Chante l’amour a voix basse et tout haute la liberté.*” Nem könnyű halkan énekelni a szerelemről úgy, hogy harsányan hirdetjük a hit szabadságát. Victor Hugo tán megbocsátja, hogy kölcsönvettem egy lírai mintáját, de át kellett élnünk azt a benső küzdelmet, amikor egyszerre kell szerelnünk és mintegy megtagadnunk a mieinket. Ha valaki ellenzi ezt, nézze meg, milyen lista áll Lk 14,25-ben, aztán tegye azt, amit a lelkiismerete diktál akkor, amikor esetleg szép még lehet, de okos már nem.

Miért csatlakoztál a Bokorhoz, és mi volt az idők során, ami miatt esetleg máshogy láttad a dolgokat, mint az a Bokorban szokásos volt?

Nem csatlakoztam a Bokorhoz, mert 1951-ben még nem volt Bokor, majd csak húszegynéhány év múlva lesz. Bátor papok voltak, akik felelősséget éreztek hitük átadásáért, és vallásilag fogékony gimnazisták, egyetemisták, akik nem hagyták cserben az egyházat. Megőrizték hitüket, megvallották, ha kellett, és bíztak abban, hogy a megváltozott világban is élni tudnak napi munkájuk tisztességes végzése folytán. Ma már sok törekvés, helytállás tudható, talán szebb is, mint volt. A közösségteremtés formái még nem újultak meg, hagyományos hit élt bennünk, és ezt könnyen kikezdték az új idők új dalai, annak a felismerése, hogy a félreismert kereszténység a háborúval, az istentelen emberirtással olyan örökséget hagyott ránk, amelynek az alapján szinte lehetetlen volt érvelni az evangélium társadalmi igazságáért. Sokan el is hagyták hitüket – félelemből, csalódásból, megélhetési gondok miatt, szegénység vagy tudatlanságból, hiszen az új gondolatok vagy hiányoztak, vagy nagyon gyorsan megkapták az elítélő modernista jelzőt, ha nem még rosszabbat.

A hitbuzgalomnak a 21. századra már elfogadott formái mellé még nem csatlakoztak (ha voltak) a megújulásnak a múlt század elején már kibontakozni kezdő csírái. A személyi kultusz éveiben az információs szűrőn kevés használható anyag jött be az országba. A munkáspapi mozgalom dokumentációját viszont már belül, azaz tőlünk kobozták el. A hazai vallási könyvkiadás is ellenőrzött keretek között mozgott. Külföldi utakról behozott vagy külföldi kapcsolatok révén bekerült könyvek, folyóiratok jelentettek segítséget a tájékozódásban. Az ötvenes évek második felében magunk próbálkoztunk plébániai keretben a Vigília terjesztésével, ami igazában arra volt jó, hogy az elhárítás megfigyelje, kik mozgolódnak a sajtó körül. Időszerű ismeretek hiányában mind a szellemi, mind a közösségalkotó tevékenység erősen meggyengült vagy meg is szűnt. Izolált, kevesek által gondozott, kis létszámú, szervezetlen csoportok léteztek, amelyek alaposan megszenvedték az ismétlődő adminisztratív tisztogatásokat.

Ebben a világban jelentett változást a Vatikáni Zsinat új teológiája és a laikusok ezt kísérő szerepvállalása az egyház életében. A zsinati dokumentumokat először nyelveket tudó papok tették közzé gépelt formában. Így olvastuk Bulányi György fordításában, jóval a nyomtatott példány előtt az egyházzal szóló *Lumen gentium* enciklikát, amely az *Apostolicam actuositatem* kíséretében távlatot adott a nép tevékenysége számára. Végül is megjelent a teljes zsinati anyag, ösztönzést nyert a biblikus szemlélet, teret kapott a lelkiismereti szabadság, az ökumené szelleme, amelynek révén az addig másodrendűként kezelt vallási társadalom célokra tűzhetett ki, munkát vállalhatott és átérezhette hatékonyságát a hitanyag feldolgozásában, társadalmi megjelenítésében, sajátos „laikus” szempontjai érvényesítésében. Bulányit egyre többen követték, és olvasták egymás után megjelent köteteit. Megpróbáltunk a KIO [Keressétek az Isten Országát!] külföldi megjelentetésével, sajnos eredmény nélkül. Ennek egyik oka a munka nagy terjedelme volt. Török Jenővel álltunk kapcsolatban, de az *Opus Mystici Corporis Verlag* (OMC) kisebb terjedelmű művekre volt berendezkedve, és a terjedelem problémáján kívül azt is tudni lehetett, hogy ha kiadja Bulányi írását, akkor el fogja veszíteni hagyományos egyházi támogatóit. 1968-ban Párizsban és pár évvel később Bécsben magam is igyekeztem érvelni a kiadás mellett, de az is érthető volt, hogy az OMC-füzeteket csak fékezett modernitással, korlátozott méretben és mennyiségben tűri el a magyar ellenőrzés. Maradt tehát Vadas Éva és mások gépelési munkája révén a KIO újabb és újabb javított előállításai, ami korlátozta a terjesztés méretét. Ebben csak a kilencvenes évek elején történt változás.

Nem a Bokorhoz csatlakoztam, hanem őriztem a még Miskolcra Orosz Árpáddal indult és Debrecenben Bulányival folytatódó, majd a letartóztatások miatt jó időre megszakadt kapcsolatomat. Bulányi írásaiból ismeretes a kétszemélyes formából egyre jobban szélesedő kapcsolatok története, amely együtt járt új közösségek létrejöttével. Bizonyos idő után célszerűnek látszott nevet is adni a hálózatnak. Azt javasoltam, hogy ne törjük nagyon a fejünket. Ha Isten megáldja törekvésünket, akkor az elhárítás majd felfektet egy dossziét, és az arra írott név legyen a miénk. Nem így lett, a beszélgetésekből kialakult a Bokor név. Nem elleneztem, bár tudtam, hogy az intézményesülésnek megvannak a maga hátrányai. Az évek során óhatatlanul felmerülnek vitatott kérdések, személyi problémák, de ezeket rendezni tudtuk.

Mik voltak életed során tipikus belső feszültségkezelési és külső konfliktuskezelési módszereid? Például a túrázás? És más módok?

Ezekre a kérdésekre csak példákkal lehet hasznosan válaszolni. Kulcsszavak azonban adhatók. Például: Időre van szükség a gondolkodáshoz. A tisztázatlan, meg nem értett dolgok tovább növelhetik a feszültséget. Amíg nem világos, hogy mi a helyzet, addig inkább

fektessük a problémát. Meg is álmodhatjuk a teendőket. A szakmából tudjuk, hogy a gondolatlan séta, laza pihenés, más téma felé fordulás hirtelen adhat ötleteket. Nem tudjuk, mi megy végbe az értelemben, az érzelmben, de adjuk meg a lehetőséget a szabad kibontakozásra. Akár írunk, akár csendben maradunk, szellemünk akkor is jár. Ez nagyon titokzatos dolog. Így születnek a „semmitől új világok”. Az alvás az élet nagy ajándéka: mindennapi fizikai, értelmi, érzelmi, lelki újjászületés. Ne akarjuk megmagyarázni bensőnk titokzatos munkálkodását, inkább használjuk. Hagyjunk neki bőven időt, segítsük a témához illő ösztönző körülményekkel.

Ha másokkal kerülünk konfliktusba, akkor igyekezzünk megérteni, mit jelent a téma a másik számára. Hogyan jelentkezik az ő előlétele következtében, milyen hatást várhatunk tőle és miben segíthetjük. Ne kapkodjunk, ne csapkodjunk, ne vágjunk bele a mondókájába, mint egy rossz riporter, aki nem hagyja beszélni az alanyt, s így nem is fogja megtudni, mi jár a fejében, a végén semmit sem fog megtudni. Páros kapcsolatban egy életre elromolhatnak az érzelmi és értelmi lehetőségek. Ennek a „finom szerkezetek”, a látszólag „gyenge kölcsönhatások” világában van katasztrófaelméleti jelentősége. *J'ai froid*. Fázom – suttoz-

ja a magára maradt asszony, akinek a férje nem akar rendesen befűteni, és aki tudja, hogy már sohasem fogja eljátszani a zongorán azokat a darabokat, amelyeket fiatalasszony korában eljátszani tervezett. Olvassunk Tolsztojt, Balzacot, szerelmi történeteket, mert hitünk is szerelmi történet, *amor sanctus*, ami nem zárja ki az *agapan* [szeretni] miatt a bizalmas viszonyt jelentő *philein*-t [kedvelni]. Egész embernek kell lenni, nemcsak szerzetesnek, aki valamiért – ő úgy tudja: szentért – megcsontkította önmagát. Minthogy azonban nem vagyok hivatásos pszichológus, ezt a témát, amelyet a szakemberek sokkal jobban ismernek, lezárom.

Dolgozni kell, türelmesen végezni mindennapi megszokott, szerény feladatainkat. A rendszeres munka oldja a feszültséget. „*Early to bed, early to rise*” [magyarosan: Korán kelj, korán fekjüdj!] – tanácsolja a kezdők számára írott angol nyelvkönyv. „*Le travail fait la gaité*” – A munka vidámmá tesz – verseli Victor Hugo. Azzal fejezem be, hogy a jó munkához idő kell. Idő, sokszor sok idő. Elég primitív és profán, ugye, de jó kis közmondás. Nyelvészeti szempontból aláhúzom, hogy a primitív nem azt jelenti, hogy tökéletlen vagy hülye, hanem azt, hogy *ősi*.

Ma is azok a módszereid, mint hajdan?

Lényegében igen, de talán türelmesebben, körültekintőbben, önkritikusabban. A türelmetlenség az idősödő ember egyik gyenge pontja. „Miért nem értik meg a fiatalok azt, ami teljesen világos?” – morogja valaki. Azért, mert még nem tapasztaltak eleget, vagy figyelmetlenek voltak. Szokták mondani, hogy a fiatalok azt *hiszik*, hogy az öregek szamarak, miközben az öregek *tudják*, hogy a fiatalok azok.

Pár lépés a füzéri vár

A túrázásban mi a legjobb érzés számodra? A magány? A természet? A teljesítmény? Csodás szokás, amely kombinálja ezeket? Nyolcvan felett is elváród magadtól a Kinizsi 100-at?

Tízéves koromban, apámmal sétálva, maga a séta, az együttlést számított. Ezután jött a háború. Az út szélén fel nem robbant lövedékek hevertek. A Tállya előtti árok szélén lévő gránát, úgy látszik, nagyon megmaradt a fejemben. A túrázás egy ideig nem volt időszerű, hiszen a turistajelzésekkel senki sem foglalkozott. 1946 után kinyújtottam a csápjaimat, és – Miskolcon lakva – elkezdtem, egyedül, a Bükk felfedezését. Turistafelszerelés semmi, bakancs vacak, néha szakadt, menni viszont lehet, sokat, messzire, gyorsan, nagyokat futva, mint azok az özek, amelyek felriadva, tíz másodperc múlva már a másik hegyoldalon robogtak. Ha valakit még egyéb apróság érdekelne ebből a korból, olvassa el Pálinkásné Szeredai Orsolya apukájához írott levelemet, amit Simonyi Béci vagy Véghné Györgyi feltett a Bokor honlapjára. Sok romantikus élményem van a Bükk – magasságához képest – vad világából. Amint látható, egyedül szaladgáltam az erdőben, bár időnkint elkísértem apámat gombát szedni.

Egyetemista koromban csak elvéve túráztam, nagyjából húsz év telt el, amíg Jocóval kerékpárutakra indultunk. Amikor ő 17 éves lett, úgy ítélt meg, hogy nekivághatunk kettesben egy kétezer kilométeres romániai körnek. Meg akartam mutatni neki, hogy milyen ország a mai Románia, kik élnek ott. A kerékpározás igen alkalmas erre, mert az izzadt, poros emberekkel könnyebben állnak szóba az ott élők, mint egy fenyőgallyakkal, esetleg más jelekkel díszített gépjárműből kihajló, érdeklődő autós turistával. Jó kis út lett, napi 80-100 vagy több kilométeres szakaszokkal. Budapestről indulva, Temesváron átkerekelve, Orsovánál hagytuk el a Kárpát-medencét, majd Craiova, Bukarest következett, Predealnál vissza, Kolozsvár, Nagyvárad, Nagyszalonta után Gyulánál kereszteztük a határt, és még az éjszaka – 50 km után – befejeztük az utat. A következő évben már a 13 és fél éves Pepével bővítettük az együttest. Pestről Kassán és Poprádon át Krakkóba mentünk. Visszafelé utunkba esett Wadowice. Látom, amint ott ülünk valami italmérés előtt, anélkül, hogy tudnánk: nem régen itt járt Karol Wojtyła is. A Budapest-Krakkó utat a következő évben alternatív módon, Dobsinán át, megismételtük. Akkor a Vág völgyén jöttünk vissza.

A következő évben a Balti-tengerig akartunk felmenni. Álmunkból a Charta '77 utóregzései ébresztettek fel. Rosszul mondom: altattak el 12 évre, ugyanis addig piros útlevelet sem kaptam. Bánatomból Kati tárgyilagos szavai gyógyítottak ki: „Most legalább megismered saját hazádat.” Ehhez újabb körtúra kellett: magyar kétezer, ezúttal már 3 gyerekkel. Nagy élmény volt. Az „elvonókúra” révén olyan helyekre jutottunk el, ahová valószínűleg soha nem mentünk volna. Közben meg-

nőttek a fiúk, nélkülem is elboldogultak, Pepe hétezer fölé is eljutott. Maradtunk hárman: Kati, Ági és én. Következett az 1080 kilométeres Országos Kék Túra. Hármasban minden centiméterét (még többet is) legyalogoltuk.

1993-ban nyugdíjba mentem, illetl, hogy az öregkori depresszió és elsatnyulás elkerülésére teljesítménytúránzi kezdjek. Sokkal többet szerettem volna így járkalni, de havi egy alkalomnál többre igen ritkán futotta. Hogy mi jó ebben a gyötrődésben, azt csak tapasztalattól lehet tudni. Tájak, emberek, élmények és minden, ami eszedbe jut, amikor szuszogva rovod az ösvényeket. Nem azzal törödsz, hogy van-e vízholdyag a lábodon: egy idő után nincs. A Mátra gerincén a fogorvosodra gondolsz, aki a lenti bányában raboskodott. A Fekete-Körös partján az anyósodra emlékezhetsz, aki életében egyetlen egyszer volt szanatóriumban, a Gyula melletti Városerdőben. Este nyolckor szimatolni kezdesz, hogy mikor érzed meg a medvehagyma illatát a Gerecsében. A túrákon megjelenik egész életünk, tájak, emberek, történetek. Ennek hatására kezdtem beszámolókat írni. Kár, hogy nem tettem hamarabb. Jókedvűen, könnyen fogalmaztam, talán úgy, mint Mikszáth tette, amikor országgyűlési tudósításait

Az üzenet

írta. Valamit kiragadtam az idő kezéből, még ha nem is mindent és nem is örökre.

A Bokor nem sportegyesület. Nem azért hoztuk létre. Másért kellett. Ha Bisztrai Gyuri nem leplez le, ma sem tudnák, hogy Kinizsit teljesítettem. Dehát a Kinizsi különleges esemény, ma emblemikusnak mondanák: minősítés a fiataloknak, igazolás az aggastyánoknak. Van nehezebb túra is, szebb vonalvezetésű is, viszont rangot ad. De ha már le vagyok leplezve, azért valamit sejtetni akartam abból, hogy vannak előzményei és párhuzamosságai is. Pár évig rendszeresen szerveztem Bokor-kirándulásokat. A kezdeti felfutás után elapadt a résztvevők száma. Kiss Jozsó és családja új emberekkel folytatta a túrázást. Az új csapatban azonban – rajtuk kívül – alig van Bokor-tag. Úgy látszik, hogy alkatilag mások vagyunk.

Életem első Bokor-lelkigyakorlatát Te tartottad, (Pilisszentlélek, Havasy Gyuszi bácsi, 1974-75 táján). Reggeli indításként a Népszabadságból elméledtél. Hogyan alakult ki benned az a határtalan szabadság, rugalmasság, találékonyság és ráérzés, amellyel gondolatokat és embereket kezelsz?

Nekem nincs eleve szent és profán, csak létező vagy nem létező, igaz vagy nem igaz, a többi majd kiderül. Meglep, hogy emlékszel a pilisszentléleki találkozóra, bár az utóbbi időben sok mindenről kiderült, hogy volt, mégsem emlékeztem már rá. Nos, mást mondok. Amit most mondok, azt tudtam, de a biztonság kedvéért utánanéztem a The Telegraph 13 évvel korábbi számában. Az történt ugyanis, hogy 1982-ben Tápiószelén tartottam lelkigyakorlatot. Éppen akkor tört ki a háború Anglia és Argentína között a Falkland-szigetek birtoklásá-

ért. Argentína elvesztette a háborút. A hírt a Magyar Nemzet azzal egészítette ki, hogy Robert Runcie, Canterbury érseke, a londoni Szent Pál katedrálisban a háború befejeztével arra kérte az összegyűlteket, hogy imádkozzanak mindkét fél halottaiért, és egyben azokért az argentin és brit anyákért, akik elvesztették fiaikat. „Szent Olvasmány a Magyar Nemzet című napilapból” – terveztem a liturgikus szakaszt, amiből semmi sem lett. Házigazdánkat ugyanis már figyelmeztették valamire, és őnmaga állami és egyházhűségét azzal fejezte ki, hogy teljes misemondó öltözetben ült közénk, és maga hozta a hivatalos napi szövegeket. Nagyon bánatos voltam, hiszen az érsek magatartása meghatott, evangéliumnak tartottam. Nem véletlen, hogy a vaslady dühöngött a hír hallatán. Én viszont rendszeresen elbögöm magam, ha kiengesztelődésnek vagyok tanúja. A megbékélés hiánycikk olyan világban, ahol gyakorta nem tudunk bocsánatot kérni.

A kérdés harmadik mondata a riportalany iránti elfoqltságról tanúskodik. A kérdező, úgy látszik, nem ment fel a főszerkesztőhöz a harmadik emeletre. Hogyan alakul ki a kérdésben említett magatartás? Alkati kérdés: szeress beszélgetni, figyelj másokra. Szegényekre, idősekre, fontos emberekre és jelentéktelenekre. Mindenkire. Gimnazistaként támasztottam az ajtófélfát Görömböly-Tapolcán Ibi néni konyhájában, strand után, hogy meghallgassam őt, iskolatársam magára maradt anyját. Nem az első eset: elmékedéseimben, különböző helyeken bukkannak fel beszélgetőpartnereim. Általában egyszerű emberek. Érdekes szavakat használó idős asszony Nógrádsipekről, alkalmi társalgó Kétybodonyból, olasz őssökkel bíró asztalos Szikszórol, szolgálatos rendőr Sellyéről. Hagyok még helyet másoknak is. Pesti, utcai ószeres ismerősömet kérdezem: – Hogy megy az üzlet? – Nem nagyon – válaszolja –, a múltkor is elmentem egy idős emberhez a lakására, mert hívtott. – Na, és lett üzlet? – A fenét. Tudja, miért hívtott? Beszélgetni akart.

A városi flaszterről egy szempillantás alatt eljutunk egy ember lelkéig. Mivelhogy „azért utállak benneteket, pszi-vel kezdődő foglalkozást űző embereket, mert problémákat láttok és megoldást kerestek, az életben azonban tragédiák vannak, és irgalomra van szükség” – mondta Pilinszky, és tolmácsolta Popper Péter. Tessék körülnézni. Vezess naplót – akármilyet! Móricz Zsigmond a zsebéből előhúzott villamosjegyre firkált néhány szót, és az ötletből regény lett. Na jó, túlzás. De miért ne? Olvasni, írni, hallgatni, járkálni, kocsmában vitázókra figyelni. Simone Weil is kocsmázott tanár korában. Ötödik pecsét? – Hm? Gilbert le Mouel megfigyelte Istent, amint a metróban utazott, Isten pedig a sokféle metrótutast nézegette. Péguy szabadverseit a Vigilia közölte abban az átkosban, amely állítólag totál istentelen volt. Valakiknek, nyilván. Sokat adnék érte, ha újból megtalálhatnám azokat a lapokat.

Életed vége felé téged is elérni látszik az az élettapasztalat, hogy a jó szándék nem mindig tud eredményt elérni, sőt, az életben talán több a sérülés, mint a megnyugtató emberi kapcsolat. Hogyan tudsz ezzel az ősi emberi érzéssel (szorongás? rezignáltság? nem tudok egyetlen szóval nevet adni neki) számot vetni, kompromisszumot kötni?

Közismert tény, hogy a pokolba vezető út is jó szándékokkal van kikövezve. Az igyekvő ember, még ha keresztény is, rengeteget tud hibázni. Keserűen látogatod a kezdetet, mert nem tudod megölelni, akit szeretnél, hát még ha eszedbe sem jut, hogy ilyen egyszerű lenne a megoldás. Megírtam már, hogy mennyire irigyeltem Bandit, a fogorvosomat, akinek az asztalán folyton szólt a kistrádió, akinek az árnyéka ott mozgott az üvegajtó túlsó oldalán, aki nem akarta megváltani a világot. Aki egyaránt gyógyította a hívőt és az ávóst, mert a gyógyításra tette esküjét, de nem keverte össze a kétfajta embert, jóllehet saját bőrén tapasztalta, mi az, amikor ember embernek farkasa, és az egyik azt kívánja, hogy a másik döggöljön meg. A teológiai művelt keresztény, akinek világos a mindentadás törvénye, a testvérszeretetet, sőt ellenségszeretetet meg miegymás, milyen rohadtul (szándékos szóválasztás!) tudja érezni magát, amikor kis piszkos lelkével látja a mozgó árnyékot, és azt szeretné, hogy ő is tudjon megmozdulni – tékozló fiúként vagy valami másként –, hogy felszabadultan élhessen tovább.

A problémátlan lelkek üdvözült mosollyal járkálhatnak, ilyenek is vannak. Ez az ő dolguk. Nekem megvan a magam baja, és ezen a szenteltvíz sem segít. Tán még Isten sem, ha Pálnak, *szent* Pálnak, sem segített. Úgy látszik, hogy az örök küzdelem jelent megoldó meg nem-oldást. Az örök szembeúszást, különben megdögölöm. Nem kötök kompromisszumot, naponta kezdem újra az életet. Nem beszélek sokat róla, általában inkább semmit, ez magányos belső munka, nekem van fenntartva. Amíg ez megy, addig nem leszek Nobel-díjas regény vallásos szörnyetege. Addig örülnek, ha látnak az emberek, mert a küzdelem őertük van. Szorongás, rezignáltság? Keljünk fel korán, ússzunk húsz hosszat, ha kell, igyunk utána egy kávét. Ha úgy akarjuk, akkor fússunk néhány kört, hogy kiizzadjuk magunkból a keserűség szűrkeségét. Ha az sem megy már, akkor ott vannak „örök barátaink”, elődeink a hitben és gondolkodásban. Amíg kezünkben van az élet, addig élünk.

Mit tanácsolsz a nálad fiatalabbaknak, miben bízzanak az élet során, és miben bizakodjanak kevésbé, azaz óvatosan?

Támaszkodjanak a megismert tényekre. Ezt nagyon tág értelemben gondolom. Beleférnek a tudományok kísérletileg igazolt tételei. A kísérleti igazolás nagyon fontos. *Bis repetita placent.* [Ami kétszer előfordul, azt elfogadjuk.] Ami megismételhető, bárki által megismételhető, azt – emberileg – biztosra vehetjük. A hit területe kényesebb. Itt azt kell figyelni, hogy a következményei az életet szolgálják-e, mivel nem követhető olyan elmélet vagy vallás, amely az emberiség pusztulását idézné elő. Elő embernek maradni kell a Földön. Amíg lehet. Próféták, megváltók esetén nagyon ajánlatos az óvatosság, éppen ezért: nézzük meg, melyek a tanítás gyümölcsei. Szemfényvesztés kerülendő. Valakik életvitelszerű hűsége jó bizonyíték, ha nem vezet ellentmondásra, értelmetlenségre. Akár tetszik, akár nem, mindig hasznos a józan észre támaszkodni egy tetszetős misztika ellenében.

Mit tartasz életed legfontosabb öt eseményének, átélésének, tapasztalatának?

Párválasztás – Foglalkozás választása – A Hegyi Beszéd követése – Közösséghez tartozás – Az önállóság megtartása.

(Folytatjuk)